

NORGES HØYESTERETT

Den 6. november 2007 avsa Høyesterett kjennelse og dom i

HR-2007-01852-A, (sak nr. 2007/1319), straffesak, anke,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Walter Wangberg)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Skoghøy**: Saken gjelder utmåling av straff for overtredelse av straffeloven § 219 i form av fysisk og psykisk mishandling av samboer samt utmåling av oppreisning.
- (2) A, født 7. april 1972, ble 30. juni 2006 av statsadvokatene i Hordaland satt under tiltale ved Nordhordland tingrett for overtredelse av straffeloven § 219 første ledd slik bestemmelsen lød før lovendring i 2005. Paragraf 219 første ledd lød da slik:

”Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som udsætter nogen hans Husstand tilhørende Person for Nød ved modvillig at unddrage sig den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller som ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller barn eller mod nogen hans Husstand tilhørende eller hans Omsorg undergiven Person, som paa Grund av Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv. Har Forbrydelsen havt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred tilfølge, anvendes Fængsel indtil 6 Aar.”

- (3) Det straffalternativ som var angitt i tiltalen, var det som er beskrevet i første punktum andre straffalternativ (”ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter” osv.).
- (4) De forhold A ble tiltalt for, er i tiltalebeslutningen beskrevet slik:

”I perioden første halvdel av 2002 til desember 2004 i X i Y, og/eller andre steder, har han gjentatte ganger øvet fysisk og psykisk vold mot sin samboer/tidligere samboer, B,

ved at han har kløpet, skubbet, slått henne med flat hånd i ansiktet/kneblet henne, kastet snus i øynene hennes, og/eller tatt kvelertak på henne, og/eller oppført seg truende og/eller kontrollerende, har skreket høyt og tvunget henne til å gjøre det han bestemte.”

- (5) Nordhordland tingrett avsa 12. oktober 2006 dom med slik domsslutning:
- ”1. A, født 07.04.1972, dømmes for overtredelse av straffeloven § 219, første ledd, første straffalternativ til en straff av fengsel 6 – seks – måneder.
2. A, dømmes til å betale erstatning til B med kr. 30.000,- – kronertrettitusen – innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse med tillegg av lovens forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3, første ledd første punktum fra og med dagen etter oppfyllelsesfristens utløp til betaling skjer.”
- (6) Som det fremgår, har tingretten vist til § 219 første ledd første straffalternativ. Korrekt lovhenvisning skal være § 219 første ledd første punktum andre straffalternativ.
- (7) Domfelte anket til Gulating lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen, mens påtalemyndigheten anket over utmålingen av straff og oppreisningen. Ved lagmannsrettens beslutning 20. desember 2006 ble anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet nektet fremmet, mens ankene over straffutmålingen og det borgerlige rettskrav ble henvist til ankeforhandling.
- (8) Gulating lagmannsrett avsa 22. juni 2007 dom med slik domsslutning:
- ”I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 år og at oppreisningserstatningen fastsettes til kr 80.000 – kroneråttitusen –.”
- (9) Domfelte har anket til Høyesterett over straffutmålingen og fastsettelsen av oppreisningsbeløpet. Ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs beslutning 21. september 2007 ble anken tillatt fremmet.
- (10) Forsvareren har gjort gjeldende at den straff lagmannsretten har utmålt, er klart for streng. Etter forsvarerens syn burde straffen ikke ha vært satt til mer enn fengsel i seks måneder, og det er også grunnlag for å gjøre en del av straffen betinget.
- (11) Når det gjelder oppreisningen, har forsvareren anført at den er satt vesentlig for høyt. Ut fra den praksis som foreligger, kan oppreisningen etter hans oppfatning ikke settes høyere enn til kr 25 000.
- (12) Aktor har anført at både straffutmålingen og utmålingen av oppreisning er riktig. Han har påstått anken forkastet.
- (13) *Jeg er kommet til at anken over straffutmålingen ikke kan føre frem, men at oppreisningsbeløpet må settes noe ned.*
- (14) I den foreliggende sak er fornærmedes oppreisningskrav fremmet av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 427. Selv om fornærmede i de tilfeller hvor hans krav blir fremmet av påtalemyndigheten, som utgangspunkt ikke har partsstilling, må det etter min mening på grunnlag av analogi fra tvistemålsloven § 154 og straffeprosessloven § 434 femte ledd stilles krav om at avgjørelsen av det borgerlige rettskrav blir *forkynt* for ham,

jf. Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud, Straffeprosessloven med kommentarer, Bind II, 3. utgave 2001, side 1308. Dersom straffedommen blir påanket, og siktede ber om ny behandling av det borgerlige krav, følger det av straffeprosessloven § 434 fjerde ledd at begjæringen om ny behandling av det borgerlige kravet må *meddeles* fornærmede.

- (15) Aktor har opplyst at lagmannsrettens dom ikke er blitt forkynt for fornærmede, men er meddelt denne. Fornærmede er også gjort kjent med domfeltes begjæring om ny behandling av oppreisningskravet for Høyesterett. I forbindelse med ankeforhandlingen for Høyesterett har aktor tatt kontakt med fornærmede, og hun har bekreftet at hun ønsker at hennes oppreisningskrav blir fremmet av påtalemyndigheten. Selv om det er begått en feil ved at lagmannsrettens dom ikke er blitt forkynt for fornærmede, finner jeg at oppreisningskravet kan tas under behandling av Høyesterett – uten at det er nødvendig å utsette saken og sørge for at lagmannsrettens dom blir forkynt.
- (16) Jeg behandler først *anken over straffutmålingen*.
- (17) Domfelte og fornærmede traff hverandre i slutten av 2001. De forlovet seg og ble samboere våren 2002 ved at domfelte flyttet inn til fornærmede i X i Y. Fornærmede har fire barn fra tidligere forhold. Da domfelte flyttet inn hos fornærmede, var barna henholdsvis tre, fem, sju og elleve år. Domfelte har ett barn fra et tidligere forhold. Dette bor hos sin mor. Fornærmede er utdannet førskolelærer og arbeider som styrer og pedagogisk leder i en korttidsbarnehage. Domfelte er tidligere ikke straffet eller bøtelagt.
- (18) Samboerforholdet mellom domfelte og fornærmede var hele tiden preget av konflikter. Høsten 2004 flyttet domfelte ut av fornærmedes bolig og tok opphold i en båt som han hadde liggende ved kai i Z. I desember 2004 kom det til endelig brudd mellom dem.
- (19) Det første og mest alvorlige av de fysiske overgrep tingretten har funnet bevist, fant sted i april 2002 hjemme hos domfelte og fornærmede. Under feiringen av domfeltes 30-årsdag hadde domfelte kommet i krangel med en av sine brødre og kastet ham ut. Etter at gjestene var gått, bebreidet domfelte fornærmede for at hun hadde trøstet en annen av domfeltes brødre, som hadde gitt uttrykk for fortvilelse over det som hadde skjedd. Det som deretter skjedde, har tingretten beskrevet slik:

”Tiltalte tok tak i fornærmede og holdt henne hardt opp mot veggen. Grepet tiltalte holdt fikk fornærmede til å si: ”Nå kveler du meg”. Tiltalte svarte med å si at dette ikke er kveling. Deretter la han begge hendene rundt halsen hennes og klemte til, hvorefter han uttalte: ”Nå kveler jeg deg”. Dette grepet holdt han i flere minutter, helt til hun mistet bevisstheten. Hun kom til seg selv liggende alene på gulvet. Fornærmede mener selv at hun lå i lang tid på gulvet før hun gjenvant bevisstheten. Hun gikk deretter opp på soverommet hvor tiltalte lå og sov. Da hun dagen etter konfronterte tiltalte med det som hadde skjedd, ba han om unnskyldning.

...

... Fornærmede har forklart at episoden for henne satte ”standard” for hvor langt tiltalte var i stand til å gå. I tiden etter lå derfor hendelsen alltid i hennes underbevissthet og preget henne både i forhold til den kontroll og makt tiltalte fikk over henne og de forholdsregler hun hele tiden måtte tenke på å ta for at tiltaltes sinne ikke på nytt skulle nå et slikt farlig stadium. Denne situasjonen satte etter hvert preg også på situasjonen i forhold til barna.”

- (20) Etter hvert begynte domfelte også å sette begrensninger for fornærmedes bevegelsesfrihet og hvem som hun skulle få lov til å besøke eller motta besøk av. Blant annet fikk hun ikke besøke sin mor uten at han eller barna var med. Dersom domfelte mente at hun hadde hatt kontakt med noen han mislikte, ble fornærmede straffet psykisk på ulike måter. For å unngå ubehageligheter med tiltalte, innrettet fornærmede sin adferd mer og mer i samsvar med domfeltes krav.
- (21) Tingretten har funnet det bevist at domfelte ved flere anledninger har skubbet og kløpet fornærmede slik at hun har fått blåmerker på kroppen. Han har flere ganger holdt henne innesperret og nektet henne å gå ut. Domfelte har også ved flere anledninger skreket høyt inn i ørene på fornærmede, slik at hun har fått problemer med hørselen. Tingretten har blant annet funnet det bevist at domfelte en gang holdt fornærmede nede i sofaen i en periode på ca. tre timer ved å holde hånden over munnen hennes, skrike henne i ørene og tvinge henne til å si det han sa at hun skulle si. Da hun etter hvert klarte å komme seg ut i gangen, skubbet han hodet hennes mot en skohylle og tok kvelertak på henne.
- (22) Etter det tingretten har lagt til grunn, har domfelte også utøvd vold mot fornærmede mens barna var til stede. En gang ”satte tiltalte fot på fornærmede”, slik at hun falt på kjøkkengulvet. Deretter uttalte han til barna:

”Se på moren deres, hun kan ikke en gang stå på beina!”

- (23) Den siste episoden som er omtalt i tingrettens dom, fant sted i desember 2004. Domfelte og fornærmede hadde da avtalt å møtes i båten hans. Da fornærmede kom, bad tiltalte henne se ham inn i øynene. Idet hun gjorde dette, kastet han en klype snus rett inn i øynene hennes. Fornærmede klarte å komme seg inn i bilen og kjørte bort fra stedet, men etter kort tid måtte hun stanse på grunn av svie og smerte i øynene og manglende syn. Hun oppsøkte da et hus i nærheten hvor hun fikk komme inn og vaske øynene.
- (24) Den fysiske og psykiske mishandling fornærmede er blitt utsatt for, har tingretten sammenfattet slik:

”Retten legger til grunn at den fysiske og psykiske mishandlingen har skjedd regelmessig i tidsrommet fra første halvår 2002 og fram til forholdet ble slutt i desember 2004. Fornærmede har forklart at det må ha vært bort i mot 100 ulike episoder med vold i form av skubbing, kniping, skriking direkte inn i øret, slag og spark i løpet av samboerperioden. I tillegg kom de stadige psykiske krenkelsene. Etter rettens syn må den fysiske og psykiske mishandling som har foregått bedømmes som ett sammenhengende forhold. Retten finner det ikke tvilsomt at tiltalte har utvist det nødvendige forsett hva angår de handlinger retten har beskrevet ovenfor og han blir derfor å domfelle overensstemmende med strl. § 219, første ledd, første straffalternativ, slik bestemmelsen lød før lovendringen 21. desember 2005.”

- (25) De momenter som gjør seg gjeldende ved utmåling av straff for vold i nære relasjoner, er inngående beskrevet i Høyesteretts dom Rt. 2004 side 844. Det blir her blant annet fremholdt (avsnitt 13):

”Sentralt i vurderingen av hvor straffverdig forholdet er, blir ... ikke bare hvor grove voldshandlingene er, men også mishandlingens varighet over tid, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og det at handlingene skjer skjult – i hjemmet, som skulle være et trygt sted. Den frykten for vold – følelsen av å leve i et trusselregime – som blir skapt, kan oppleves som langt verre enn de enkelte voldshandlingene.”

(26) I vår sak dreier det seg om fysisk og psykisk mishandling over lang tid – vel to og et halvt år. Fornærmede er påført en hørselsskade, og etter det tingretten har lagt til grunn, sliter hun fortsatt med til dels store psykiske problemer som i hovedsak kan tilbakeføres til de forhold domfellelsen gjelder. Ved straffutmålingen må det også legges vekt på den generelle risiko for langtidsvirkninger. Om fornærmedes situasjon uttaler tingretten:

”Retten viser til at fornærmede har gått til behandling hos psykolog fra våren 2005 og hun er fortsatt under behandling for sine problemer. Retten legger til grunn at fornærmede opplever betydelig utrygghet som kan knyttes til opplevelsene i samboerforholdet med tiltalte og at de problemer hun nå sliter med viser alvorlighetsgraden av det hun opplevde. Fornærmede har særlig problemer med å stå i beslutningssituasjoner og ta beslutninger når hun blir utfordret på disse eller beslutningene blir møtt med misnøye. Hun er videre på vakt i forhold til andre og lurer på om det hun gjør er rett. Fornærmedes problemer vil også kunne få negativ innvirkning i forhold til fornærmedes relasjoner til familien og andre nære personer.”

(27) Forsvareren har anført at det ved straffutmålingen må tillegges vekt i formildende retning at fornærmede ikke anmeldte forholdet før 17. november 2005 – elleve måneder etter at det straffbare forhold var opphørt. Etter min mening kan dette ikke tillegges særlig vekt. Ved vold i nære relasjoner er det ikke uvanlig at det kan gå noen tid før forholdet blir anmeldt.

(28) Lagmannsretten har utmålt straffen til fengsel i ett år. På grunnlag av samlet vurdering av omfanget og varigheten av den fysiske og psykiske mishandling som er utøvd, og de skadevirkninger den har medført, finner jeg denne straffen passende.

(29) Jeg går så over til å behandle *oppreisningskravet*.

(30) Det rettslige grunnlag for oppreisningskravet er skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3. Det loven sier, er at oppreisningen skal fastsettes til det ”retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art”. Etter rettspraksis skal det ved utmålingen blant annet legges vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolders skyld, fornærmedes subjektive opplevelser av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkningene, se Rt. 2005 side 289 avsnitt 43 med henvisninger til tidligere rettspraksis. På samme måte som ved straffutmålingen må det ved utmåling av oppreisning for vold i nære relasjoner tas særlig hensyn til ”mishandlingens varighet over tid, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret og det at handlingene skjer skjult – i hjemmet, som skulle være et trygt sted”, og den psykiske belastning av å leve i et trusselregime, se Rt. 2004 side 1794 avsnittene 44 og 46.

(31) Når det gjelder oppreisning for vold mot nærstående, har det i rettspraksis vært en utvikling i retning av en heving av oppreisningsbeløpene, som tidligere ofte har vært svært lave, se Rt. 2005 side 1749. Dette medfører at man ved utmålingen ikke kan legge særlig vekt på tidligere rettspraksis.

(32) Ved Høyesteretts dom i Rt. 2003 side 1580 ble det fastsatt at ”normaloppreisningen” til voldtektsofre skulle være kr 100 000. Da vold i nære relasjoner kan ha svært forskjellig karakter, finner jeg det vanskelig å knytte utmålingen av oppreisning for slike forbrytelser til noe normert beløp. Ved utmålingen kan det imidlertid i en viss utstrekning ses hen til det oppreisningsnivå som er etablert for voldtektsofre.

- (33) På grunnlag av de momenter som jeg har fremholdt ved straffutmålingen, er jeg kommet til at oppreisningen i dette tilfellet passende kan settes til kr 60 000.
- (34) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E O G D O M :

1. Anken over straffutmålingen forkastes.
2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne avgjørelse å betale til B oppreisning med 60 000 – sekstitusen – kroner.

- (35) Dommer **Tjomsland:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (36) Dommer **Oftedal Broch:** Likså.
- (37) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (38) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (39) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E O G D O M :

1. Anken over straffutmålingen forkastes.
2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne avgjørelse å betale til B oppreisning med 60 000 – sekstitusen – kroner.

Riktig utskrift bekreftes: